KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

3e JAARGANG - NOVEMBER-DECEMBER 1960 NR. 5

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Werk aan de winkel 103
Hoe vieren we het 15-jarig bestaan 104
Het Verbond en zijn werk 106
Vertoning van dia's en films 110
Congres 1961 110
De groep „Veertig onder de veertig" 111
De kosten van de sprekers 112
Hoe delen we de bijeenkomsten in? 113
Landdag 1961 114

GEESTELIJKE VERZORGING

Brief aan een buurman 115
Huwelijksinwijding in humanistische kring 117
Plaatselijke geestelijke verzorging 120
Ziekenbezoek 122
Nieuws uit en om de arbeiderskampen 123
Gedachten van een raadsman 124
Straffen of behandelen 126

DE STEMVORK

„Een goed spreker" 127
De gespreksgroep in het Humanistisch Verbond 129
Rondom Szczesny 130

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: W. C. KOPPENBERG, MINERVALAAN 66 I, AMSTERDAM-Z., TELEFOON 020—718531

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

WERK AAN DE WINKEL

Het besturen van een gemeenschap is geen eenvoudige zaak. Het behoort het althans niet te zijn. O zeker, wanneer men niet veel meer doet dan steeds weer op hetzelfde patroon voortborduren, zijn de moeilijkheden niet zo imponerend. Maar de sleur, waarin men dan gewikkeld raakt, zal op den duur elk spoor van gemeenschapsleven verstikken.
Elk organisme, dat het predikaat „levend" wil verdienen, zal op zijn tijd voor vernieuwingen moeten zorgen. Elk gemeenschapsbestuur zal er dan ook voortdurend op bedacht moeten zijn iets nieuws en iets anders te doen. De gemeenschapsbestuurder, die niet veel meer is dan een trouwe bezoeker van de bestuursvergaderingen en daarvoor en daarna de gemeenschap zorgvuldig uit zijn hoofd zet, blijft eigenlijk beneden de maat. Nu is het — zoals gezegd — geen eenvoudige zaak om initiatieven te ontwikkelen en ze dan nog uit te voeren ook. Bij het laatste kan Kader weinig helpen. Voor het opdoen van ideeën echter is Kader misschien toch wel een stimulans.
Zo is in dit nummer op pag. 111 een verslag te vinden van een geslaagd Amsterdams initiatief. De plannen voor de viering van het 15-jarig bestaan, die op pag. 104 e.v. worden omschreven, kunnen ook voor de gemeenschappen een stimulerende werking hebben.
Laat men niet alleen de wat grotere artikelen bekijken. In een enkel hoekje zijn ook nog wel belangwekkende mededelingen te vinden, zoals op pag. 110 omtrent het Congres en op pag. 114 inzake de nog te organiseren Landdag.
De gemeenschapsbestuurder behoeft trouwens zijn aandacht niet tot „zijn" rubriek te beperken. In „Geestelijke Verzorging" pleit een artikel voor huwelijksinwijdingen in humanistische kring, waar de gemeenschapsbestuurder niet onverschillig tegenover zal staan.
De artikelenserie over het gespreksgroepenwerk in „De Stemvork" zal zeker de gemeenschapsbestuurder interesseren. In dit verband mag nog opgemerkt worden dat het in oktober gehouden werkweekend voor gespreksleiders een bevredigend verloop heeft gehad. Er waren 22 deelnemers, van wie 11 dames en 11 heren. Elf deelnemers waren jonger dan 40 jaar, elf ouder. Ook overigens was het een heterogeen gezelschap, dat in een voortreffelijke sfeer samenwerkte.
Zo is er allerwege activiteit. Laat ieder gemeenschapsbestuur zorgen, dat dit ook van zijn gemeenschap is te zeggen.

HOE VIEREN WE HET 15-JARIG BESTAAN?

Op de TKC heeft ondergetekende iets verteld over de plannen, die bij het hoofdbestuur bestaan om aan 17 februari 1961 bijzondere aandacht te besteden. Het ligt in de bedoeling dat deze keer te doen door een centrale landelijke bijeenkomst, zoals dat ter gelegenheid van de 10e verjaardag in Amsterdam is gebeurd.

Demonstratieve bijeenkomsten.

In de eerste plaats is aan de gemeenschappen Amsterdam, Groningen, Hengelo, Rotterdam en Utrecht gevraagd in die plaatsen een soort demonstratieve bijeenkomst te beleggen van een feestelijk en kunstzinnig karakter. Door een vertegenwoordiger van het H.B. zal het woord gevoerd worden. Zoveel mogelijk zal er naar gestreefd worden, deze bijeenkomsten op vrijdag 17 februari te laten plaatsvinden. Omdat het de bedoeling is, dat leden en belangstellenden uit de omliggende gemeenschappen er aan deel zullen nemen, zijn ook de gewestbesturen er van op de hoogte gebracht.
In bovengenoemde plaatsen zijn de besturen al met de voorbereidingen begonnen. Inmiddels zijn nog besprekingen aan de gang met het bestuur van Arnhem, terwijl men in Den Haag en Limburg het plan heeft er in elk geval iets aan te doen.

Bijzonder nummer van „Mens en Wereld".

Ter gelegenheid van het jubileum komt ons blad in een wat grotere omvang uit dan gebruikelijk, terwijl de inhoud natuurlijk anders zal zijn. Omdat het ook voor belangstellenden van betekenis is en b.v. op de bovengenoemde bijeenkomsten kan worden uitgereikt en verder voor propaganda gebruikt kan worden, hebben de gemeenschappen al het verzoek gekregen een aantal exemplaren te bestellen. Het is natuurlijk nodig van te voren te weten, hoe groot de oplaag moet zijn teneinde niet met een rest te blijven zitten.

Persconferentie.

Het is de laatste jaren een goed gebruik geworden één keer per jaar de pers uit te nodigen en inlichtingen over het Verbond te geven. Meestal gebeurt dat vlak voor het congres. Daar wordt dit keer van afgeweken, want het is de bedoeling de persconferentie omstreeks de 17e februari te houden. Bovendien wordt nog overwogen, deze conferentie te vervangen door een excursie, zoals die ook met de leden van de Tweede Kamerfracties heeft plaats gehad.

Wat doen we nog meer?

Men zal zich herinneren, dat er bij het tienjarig bestaan een grote actie is gevoerd, om te trachten het ledental te vergroten en de financiële zorgen van het Verbond te verminderen. Wat dat laatste betreft: het

bedrag van ruim ƒ 40.000,—, dat toen als een geschenk aan het H.B. kon worden aangeboden, is als een welkome reserve dankbaar aanvaard. Toch meende het H.B. deze keer tot een dergelijke inzameling niet te moeten overgaan, niet, omdat we een versterking van onze middelen niet zouden kunnen gebruiken, maar om de werkzaamheden van de Stichting Steunfonds Practisch Humanisme niet in de wielen te rijden. Het werk voor de geestelijke verzorging kan niet geheel uit de gewone middelen betaald worden en om daarin te voorzien, is het Steunfonds opgericht. We mogen aannemen, dat elk lid, dat behoefte gevoelt om zijn waardering bij het 15-jarig bestaan in klinkende munt uit te drukken, dat zeker via het Steunfonds zal willen doen.

Anders staat het met de ledenwerving. In 1951 bood het toenmalige jubileumcomité aan het H.B. als geschenk 654 nieuwe leden aan en in 1956 waren het er ruim 1200. Het is dan ook te begrijpen, dat overwogen werd, of ook deze keer hieraan iets moest worden gedaan en op welke manier. De mogelijkheid is bekeken, om een speciale actie te voeren onder jongeren en daarover werd het advies ingewonnen van een aantal bestuurders, die tot de jongere generatie gerekend kunnen worden. Men zag er echter niet al te veel in, niet omdat het geen zin zou hebben het aantal jongere leden in het Verbond te vergroten, maar omdat men van mening was, dat hun toetreden meer een gevolg van een langzaam proces zal zijn, dan het resultaat van een groots opgezette activiteit. Bovendien meende het H.B. dat het werk voor de Luisterkring nogal wat inspanning van onze besturen en enkele leden had geëist en dat het daarom verstandiger zou zijn, nu niet op een ledenwerfactie aan te dringen.

Spontane reacties.

Het is opmerkelijk dat tegen deze opvatting toch verzet is gerezen. Van verschillende kanten heeft men min of meer duidelijk te kennen gegeven, het er niet mee eens te zijn en in verscheidene gemeenschappen zijn dan ook plannen gemaakt en al in uitvoering om toch tot een versterking van het ledental te komen. Natuurlijk juicht het H.B. dit toe en is bereid er alle steun aan te verlenen. We hebben echter al eens opgemerkt, dat het niet zozeer de toename als wel de bedankjes zijn, die ons zorgen baren. Als men er voor zou kunnen zorgen, dat dit getal tot een minimum terug gebracht werd, zou er bij het jubileum reden tot juichen zijn.

Daarnaast vragen wij de aandacht van al die gemeenschappen, die in de omgeving van de plaatsen liggen, waar de demonstratieve bijeenkomsten gehouden worden, niet alleen leden en belangstellenden op te wekken, daar naar toe te gaan, maar dat ook te *organiseren*. In verscheidene gewesten voert men daarover al overleg en worden de routes uitgestippeld, waarlangs men bussen kan laten rijden. Wacht u er niet op, wat anderen doen, maar neem zelf het initiatief.

Polet.

HET VERBOND EN ZIJN WERK

Op de najaars-TKC van 8 en 9 oktober in „De Ark" heeft het Dagelijks Bestuur getracht de deelnemers een inzicht te geven in de wijze waarop dit college werkt en waarmee het zich bezighoudt. Zoals bij de opening van de conferentie door voorzitter Roethof uitdrukkelijk werd uitgesproken, ging het er daarbij niet om dat men met verwondering of verbazing kennis zou nemen van de activiteit van het D.B., maar begrip zou krijgen voor het uitgebreide terrein, waarop de werkzaamheden van het Verbond plaats vinden. Om dit te demonstreren, was een andere vorm gekozen dan op de TKC gebruikelijk is, n.l. een serie korte inleidingen van de verschillende D.B.-leden over zaken, die in het bijzonder onder hun verantwoording vallen. Daarnaast werd op zaterdagavond door het D.B. de gebruikelijke wekelijkse vergadering gehouden, niet als show, maar om te laten zien hoe de gang van zaken is.

Onze invloed.

Dat het georganiseerde humanisme meetelt, wordt o.a. bewezen door het feit, dat een uitnodiging aan de Tweede Kamerfracties, om een excursie mee te maken, met belangstelling is aanvaard. We zijn er daarbij zeker in geslaagd een heleboel misverstanden uit de wereld te helpen. Maar ook bij deze gelegenheid kwam steeds weer naar voren, dat men nieuwsgierig is om te weten, hoe groot onze invloed is, d.w.z. hoeveel mensen hebben we eigenlijk achter ons. Door de huidige langzame groei is dat een pijnlijke vraag, waarop we met elkaar een antwoord dienen te vinden. Ook het grote aantal bedankjes is verontrustend en we hebben zeker de plicht te onderzoeken wat daarvan de oorzaak is. Er ontbreekt nog te veel begrip en kennis van de werkzaamheden die worden gedaan en dat moet veel meer duidelijk gemaakt worden. Vandaar de poging om op deze TKC iets van dat tekort aan te vullen.

De voorzitter van de beheerscommissie van „De Ark", Bijleveld heeft, vooruitlopend op zijn inleiding van zondagmorgen, iets onthuld van de moeilijkheden, die we met ons conferentieoord hebben. We zijn buitengewoon verheugd, in het nieuwe beheerdersechtpaar van der Werff een stel mensen gevonden te hebben, die in de afgelopen maanden dag en nacht in de weer zijn geweest, om allerlei dringend noodzakelijke verbeteringen door te voeren. In een hartelijk speechje heeft Bijleveld hen daarvoor dank gebracht en dit van een kleine attentie vergezeld doen gaan.

De tijd, die nog restte tot de maaltijd heeft Polet gebruikt, om een uiteenzetting van de plannen te geven, om aan het 15-jarig bestaan aandacht te besteden. Elders in dit nummer treft u een gedetailleerder opsomming aan.

Hoe werkt het D.B.

Om dit duidelijk te maken, werd een gewone wekelijkse vergadering

gehouden, met de overige deelnemers als toehoorders. Voorzitter van Praag stelde het op prijs als men niet alleen maar luisterde, maar ook vragen zou stellen of opmerkingen maken, waarvan enkelen dan ook gebruik maakten, al was het voor velen dikwijls moeilijk de discussie rondom de bestuurstafel te volgen. Door het ter hand stellen van een agenda en enkele ontwerp-rapporten kreeg men een indruk van de veelheid van stof, waaraan het D.B. aandacht moet besteden. In het begin, bij de zgn. voortgangscontrole, waarbij nagegaan wordt, of de opgedragen werkzaamheden al verricht zijn of toe de zaken er voor staan, lag het tempo voor de meesten echter veel te hoog. Misschien is het een troost te weten, dat dit ook de D.B.-leden wel eens overkomt. Op enkele punten werd wat uitvoeriger ingegaan, om de aanwezigen de belangrijkheid van deze dingen nog eens duidelijk te maken. Bij de nabespreking bleek, dat men niet alleen geïmponeerd was door het tempo, waarin vergaderd werd, maar ook door de efficiënte werkwijze. Vooral het besluitenlijstje, dat van iedere vergadering gemaakt wordt inplaats van notulen, en dat bij ieder punt de naam vermeld van het bestuurslid dat dit punt voor zijn rekening neemt, trok de aandacht.

Het Centraal Bureau.

Op zondagmorgen hebben de leden van het D.B. in korte inleidingen iets verteld van het werk, waarvoor zij in het bijzonder verantwoordelijk zijn. De eerste was v.d. Ban, die als administrateur de werkwijze van het C.B. schetste. Hij trok daarbij een vergelijking met een bureau van een bedrijf. Bij ons is het zo, dat er geen sprake is van een duidelijk afgepaste taak, maar van voortdurend nieuwe opdrachten, die onmiddellijk moeten worden aangepakt. Het is begrijpelijk dat daarbij wel eens wrijvingen optreden. Bijzondere aandacht en de medewerking van de gemeenschappen werd gevraagd voor de ledenadministratie. Het C.B. moet een adressensysteem hebben, dat zoveel mogelijk gegevens bevat, omdat men elk ogenblik over deze gegevens moet kunnen beschikken. Als dit systeem is doorgevoerd, zullen we weten, hoe oud onze leden zijn, tot welke beroepengroep ze behoren, of ze abonné zijn op onze bladen enz.
Op een vraag, of dit nog financiële consequenties meebracht, kon geantwoord worden dat het alleen maar voordelig kan zijn i.v.m. de personeelsbezetting. Volledige mechanisering is niet mogelijk, omdat daarvoor het bedrijf te klein is. de adressering van onze periodieken gaat daarom naar een instelling, die dit voor velen doet.

Optreden naar buiten.

De redacteur van „Mens en Wereld", v. d. Vliet heeft iets verteld over ons blad. Men is voortdurend op zoek naar geschikte medewerkers, maar wat ook nodig is, is het weerwerk van de lezers. Met de critiek, die op het blad wordt gegeven, voelt zich de redacteur gelukkig, het is voor hem een bewijs dat het gelezen wordt. Hij zou het toejuichen, als vanuit de gemeenschappen meer over allerlei plaatselijke activiteiten werd gemeld, maar voorzitter van Praag wees er op, dat daarvoor „In en Om" bestaat.

Roethof beklemtoonde nog eens de public relations, al is daar op vorige TKC's meermalen over gesproken. Laat men vooral de menselijke kant niet vergeten, persmensen zijn niet altijd even gemakkelijk, maar een goede benadering loont. Dat blijkt ook uit het feit, dat b.v. de katholieke perscombinatie „De Gelderlander" thans regelmatig aan de humanistische beweging een rubriek wijdt. Het is dringend nodig voortdurend en onophoudelijk de pers van nieuws te voorzien. Laten we er ook om denken, dingen die ons bekend zijn, bij anderen niet als bekend te veronderstellen. De discussies in het Ned. Gesprekscentrum helpen ook mee, aan ons werk bekendheid te geven, vandaar dat we er ook ijverig aan meedoen. Ons worstelen met de vraagstukken imponeert ook de anderen, evenals de open gedachtenwisseling die in onze kring bestaat.
Met de instelling van de Raad van Advies is vooral beoogd, contact te onderhouden met mensen uit kringen, die anders voor ons moeilijk bereikbaar zijn.
In de discussie is ook gevraagd om adviezen van de kant van het H.B. over werk in wijkraden. De voorzitter meende, dat dit een apart punt is, waar we met elkaar nog eens over moeten praten. Hij verwees overigens nog naar het migratierapport in de documentatie.

Ook de alg.-secr. Max besteedde enige aandacht aan de moeilijkheden rondom „De Ark". We moeten daarmee een andere kant uit, veel meer in de richting van een vormings- en bezinningsoord. Het moet een studie- en opleidingscentrum worden. Over ons contact met de HJG kan gemeld worden, dat dit gelukkig niet meer zoveel zorgen baart. Natuurlijk zijn er nog problemen genoeg, ook al omdat de HJG te klein is, om te dienen als jongeren-organisatie in het Verbond, waaruit onze toekomstige medewerkers komen. Het accent is naar de plaatselijke groepen verschoven, waarbij van de top alleen een effectief werkende stimulans uitgaat. Het grote bezwaar is het sterke ledenverloop, dat de HJG overigens met alle jongerenorganisaties deelt. Bij oprichting van nieuwe groepen moet men vooral in de gaten houden te beschikken over grotere aantallen, teneinde tot enige continuïteit te komen.
Van de stichting Socrates valt te melden, dat de uitgave van „Rekenschap" nog steeds de voornaamste activiteit uitmaakt. Het aantal lezers stijgt langzaam. Het blad staat op een zeer goed peil en trekt ook buiten het Verbond in toenemende mate de aandacht. Verder organiseert Socrates de landdagen, die 2 keer per jaar worden gehouden en aan bepaalde onderwerpen gewijd zijn. Nieuw is de poging, beroepsconferenties voor vakgenoten te organiseren, waarvan de eerste voor juristen bestemd zal zijn. De zomerschool begint een probleem te worden door de verminderende deelname. Men komt meer voor een prettige vakantie, dan voor het onderwerp, terwijl ook de jongeren ontbreken. De vraag, hoe daarin verandering moet worden gebracht, eist onze aandacht.
Bij de twee bestaande raden van advies van Socrates, de wetenschappelijke en de culturele is thans een derde gevoegd, de sociaal-paedagogische. Tot nu toe zijn uit deze adviesraden een aantal suggesties voor Rekenschap te voorschijn gekomen, o.a. het bekende artikel van Schaper over de verantwoordelijkheid van de natuuronderzoeker. Dit artikel is als afzonderlijke overdruk op grote schaal in wetenschappelijke kringen verspreid.

Voortdurend zijn er ook een groeiend aantal contacten met allerlei organisaties in en buiten de humanistische sfeer. Sommigen kunnen zonder meer door het C.B. worden afgewikkeld, anderen eisen uitvoerige bespreking en behandeling in het D.B. Max gaf o.a. een voorbeeld van de enorme hoeveelheid werk, die aan de beantwoording van een op zich zelf eenvoudige vraag kan vastzitten. Ook de voortdurende documentatie van allerlei mensen op posten in raad, provincie en rijk is iets, waar we nog veel te weinig aan doen. Om dit werk goed te verrichten, zouden we over een man of vrouw moeten beschikken, die zich daaraan helemaal kan wijden.
Onze verhouding tot de NOVIB en de moeilijkheden met de zomerschool zijn de voornaamste punten in de discussie geweest. Wat de NOVIB betreft, ons advies luidt plaatselijk zoveel mogelijk mee te werken, omdat de taak van dit instituut onze volledige sympathie heeft. Voor de zomerschool werden enkele waardevolle suggesties gegeven, die het overwegen waard zijn.

De radio.

Bijleveld, als voorzitter van de radiocommissie heeft hierover nog enkele opmerkingen gemaakt. Ondanks het uitblijven van het wetsontwerp, moeten we aan de Luisterkring aandacht blijven besteden. Verheugend is de voortdurend toenemende belangstelling voor Het Woord van de Week. De radiocommissie, die adviezen geeft voor de zondagmorgenuitzendingen, heeft de indruk, dat deze toespraken in verhoogde mate belangstelling trekken. Van belang is ook over reacties uit de kring van de luisteraars te beschikken, omdat de nabestellingen van de toespraken geen goede graadmeter vormen. Het moeten vooral luisterposten zijn buiten de engere kring van medewerkers, waarbij we best enige uitbreiding kunnen gebruiken, die echter niet met een incidentele opmerking kunnen volstaan. Over de bejaardenzorg, en speciaal de huisvesting verschijnt binnenkort een documentatieblad. De toetreding van Humanitas heeft een andere situatie geschapen.

Jeugdzorg.

Door zijn werk in het Ankerclubhuiswerk en zijn bemoeienissen met de jeugdmigratie was d'Angremond de aangewezen figuur om hierover iets meer te vertellen. Dit belangrijke en moeilijke werk onttrekt zich volledig aan de blik van onze leden, maar uit de enkele voorbeelden bleek wel, dat in de steden waar dit bestaat een stuk practische arbeid van niet weg te cijferen betekenis wordt verricht, waarbij men natuurlijk ook weer met tekort aan mankracht en geld heeft te kampen.

Bewustwording.

Nadat Polet nog iets heeft verteld over de contacten van het centrale apparaat met de gemeenschappen, wees voorzitter van Praag erop, dat lang niet alles een beurt heeft gehad. We hebben een keus moeten doen, al zou het zeker waardevol geweest zijn ook eens iets te vertellen over

b.v. het werk dat voortspruit uit de internationale contacten. Men heeft eenvoudig geen idee, welk een enorme voorbereiding dit eist.
Zo is er meer, wat we niet hebben kunnen bespreken, maar het ging er in hoofdzaak om te demonstreren, waar het Verbond, dus ook iedere bestuurder eigenlijk aan meedoet. Elk stuk werk dat moet worden verricht eist goede voorbereiding en kennis van zaken. Misschien heeft deze conferentie er toe bijgedragen, dat de noodzaak hiervan nog eens is onderstreept.
Onze taak is het scheppen van een sfeer, waarin de buitenkerkelijke zich niet neerlegt bij wat hij als onvermijdelijk ziet, maar tot een ontplooiing komt, die zijn leven zin geeft.

Polet.

VERTONING VAN DIA'S EN FILMS

Het is langzamerhand een gebruik geworden, naast de bezinnings- en gespreksbijeenkomsten ook eens wat te laten zien, doordat een lid beschikt over dia's en daarbij een toelichting geeft. Ook voor opluistering van een misschien wat saaie ledenvergadering kan dit middel gebruikt worden. Maar aangezien we mogen aannemen, dat dia's over Finland minder bekend zijn, delen we belangstellenden mee, dat Mevr. J. M. de Jager, Badhuislaan 24 te Krommenie over een serie beschikt en tegen vergoeding van reiskosten graag bereid is, die in gemeenschappen te vertonen met een praatje erbij.
Als men in het gelukkige bezit is van een geluidsfilm projector van 16 mm, die men overigens ook kan huren, zijn er nog veel meer mogelijkheden. Onze gemeenschap Wageningen hield onlangs een avond, waarbij enkele films werden vertoond, die men gratis in gebruik had gekregen van de United States Information Service, Korte Voorhout 2 te Den Haag. Men kan op hetzelfde adres een catalogus aanvragen. Ook bij het Unesco Centrum, Oranje Nassaulaan 5 te Amsterdam leent men films uit, die voor ons uitstekend geschikt zijn. Denkt u maar eens aan de thans aan de gang zijnde anti-honger campagne.
Natuurlijk zijn er nog meer instituten, die films verhuren, maar we dachten, dat men voor het nemen van een proef voorlopig aan bovenstaande adressen genoeg heeft. Misschien is de tijd niet meer zo ver, dat wij zelf over films van ons werk beschikken, het D.B. loopt al lang naar de verwezenlijking te zoeken.

CONGRES 1961

De gemeenschapsbesturen worden er op attent gemaakt, dat ingevolge artikel 19 van het Huishoudelijk Reglement voorstellen vóór 21 januari en amendementen vóór 18 februari ingediend moeten worden. Zoals reeds eerder bekend gemaakt werd, vindt het congres op 15 en 16 april in Zwolle plaats.

DE GROEP „VEERTIG ONDER DE VEERTIG"

Toen de federatie Amsterdam van het H.V. nog in districten verdeeld was — dit zijn inmiddels zelfstandige gemeenschappen geworden, zoals u weet — in oktober 1959 n.l. ontstond er in district „Zuid-West" een aktie van enige jongeren boven de dertig, dus te oud voor de H.J.G. en onder de veertig, dus zich veelal de enige jongeren voelend op de bijeenkomsten van Zuid-West. Dit feit alleen was hun motto tot het oprichten van een groep in de groep. De secretaris verschafte hun de namen en adressen van leden en belangstellenden tussen de dertig en veertig, en deze werden voorzover mogelijk, mondeling benaderd om het enthousiasme te peilen.

Al spoedig bleek dat er wel iets van te maken viel: wij startten november '59 met een bijeenkomst van 17 mensen, waarbij de voorzitter van de federatie een korte inleiding hield over „Wat we van het humanisme verwachten". De discussie daarna ging hoofdzakelijk over de toekomst van deze nieuwe groep. Op de volgende bijeenkomst, een maand later, — allemaal huiskamerbijeenkomsten — waren we al een stuk concreter, beslisten we dat het gesprek, het groepsverband de eerste inzet moest zijn, niet het onderwerp. We meenden dan ook voorlopig geen sprekers van buitenaf te moeten aantrekken.

Om het contact met het H.V. te „bewijzen" hielden we in januari een nabespreking over een lezing die het H.V. georganiseerd had. Op onze convocaties worden steeds — indien tijdig bekend — mede de bijeenkomsten van Zuid-West aangekondigd.

In de wintermaanden kwamen diverse actuele onderwerpen aan de orde, en deze bijeenkomsten werden afgewisseld met gezamenlijk cabaretbezoek (géén discussie nà) en bioscoopbezoek (wèl discussie nà). In de zomermaanden werd het geheel op verzoek niet stopgezet. Nadere contacten werden ook gelegd al zeilende, op de tennisbaan en op duinwandelingen langs de Noordzee.

Het gemiddelde aantal deelnemers varieerde van 12 tot 15. Er was — behalve steeds wel een nieuw gezicht en afwezigheid van anderen door vakantie — wel een vaste kern te bespeuren, die in de discussies steeds meer aan elkaar gewaagd bleek te zijn. We waren — en zijn tot volgende maand — zo gelukkig iemand in ons midden te hebben die de discussies voor afdwalen wist te behoeden, doordat ze ervaring had in het leiden van discussies.

Het aantal geïnteresseerden steeg van 40 tot 50, doch kort geleden hebben we het aantal te convoceren mensen gehalveerd. Ook enkelen uit aangrenzende gemeenschappen (nog wel in Amsterdam, hoor) behoren tot de vaste kern. Het aantal dat lid is van het H.V. is niet meer dan 40 %. Enkele malen reeds werd het humanisme als onderwerp voor een discussie genomen, en steeds werd dit een boeiend geheel.

We zijn van plan deze winter meer en bloc naar andere Verbondsbijeenkomsten in Zuid-West te tijgen, en met het oog op de toekomst van de groep zijn een aantal van ons de grondbeginselen bijgebracht van het discussie-leiden, en beoefende dit groepje zelf onder deskundige leiding de praktijk ervan.
Op verzoek van het bestuur van Zuid-West maakt een afgevaardigde van onze groep deel uit van dit bestuur.

Voor het geval men dit geslaagde experiment elders wenst te proberen, is het contact-adres mej. W. Droogleever Fortuijn, Frans van Mierisstraat 57 III, Amsterdam-Z, telefoon 720420.

DE KOSTEN VAN DE SPREKERS

Het is te begrijpen dat de kosten, die aan een spreker vergoed moeten worden, nog al eens een punt van discussie op de bestuursvergaderingen uitmaken. Men weet niet altijd, hoe hoog de vergoeding is, al is het voor een groot deel van onze sprekers, die op de sprekerslijst voorkomen, daarop vermeld. Dit kan in bepaalde gevallen tot pijnlijke situaties aanleiding geven, zowel voor de penningmeester als voor de man of vrouw, die de toespraak heeft gehouden.

Men kan dit ondervangen, door bij de uitnodiging uitdrukkelijk te vragen, hoeveel de kosten zullen bedragen. Als de secretaris dit dan aan de penningmeester doorgeeft, is het niet nodig om de spreker de vraag voor te leggen: „Wat zijn uw kosten?". De meest elegante methode is, het bedrag in een envelop te doen en na afloop onmiddellijk aan de betrokkene te overhandigen, zodat hij er niet om behoeft te vragen, wat hier en daar wel eens voorkomt. Het lijkt ons ook niet nodig, een kwitantie te laten tekenen, dat kan in zo'n geval best door de voorzitter gebeuren.

De moeilijkheid zal wel eens zijn, dat ook de spreker, die reiskosten in rekening brengt, van te voren niet weet, hoe groot die zijn. In dat geval kan men hem het afgesproken honorarium in de envelop overhandigen en vragen, wat zijn kosten verder zijn geweest. Daartegen zal ook de meest fijngevoelige spreker geen bezwaar kunnen maken. Maar het komt ons voor, dat we langzamerhand als organisatie wel zo volwassen zijn geworden, dat we van de „huiselijke" manier afstand moeten doen.

Laat men vooral niet vergeten, dat velen van hen, die voor het Verbond optreden, dat ook voor andere organisaties doen en wel eens vergelijkingen maken, die niet altijd in ons voordeel uitvallen.

T.P.

HOE DELEN WE DE BIJEENKOMSTEN IN?

Wanneer een spreker soms na een lange reis tijdig aanwezig is in de zaal, waar hij zijn gehoor moet trachten te boeien, zal hij in de regel nog maar weinig publiek aantreffen; wel — hoopt hij — enige bestuursleden, die hem — hoopt hij evenzeer — om te beginnen een kopje koffie zullen aanbieden en vragen, hoe lang hij zich voorstelt te spreken, of vragen mogen worden gesteld en of de spreker een discussie wenst.

De antwoorden en de beslissingen, die daaruit voortvloeien zijn wel zeer verschillend. En geen wonder. Want de ene spreker kan zijn gehoor gemakkelijk een uur of langer boeien, de ander zou goed doen na een half uur een punt te zetten. Er zijn sprekers, die betrekkelijk zwak zijn in hun betoog, maar pas goed loskomen bij de gedachtenwisseling, sommigen zijn zeer op hun best als zij aangevallen worden en andere, overigens voortreffelijke inleiders, zijn zwak in de discussie. Ook de aard van het onderwerp speelt een rol in de beslissing, al of niet nabespreken. Toch doet een voorzitter m.i. goed, een bepaald schema zoveel mogelijk aan te houden. Na een vrij lange ervaring in een van de gemeenschappen, zou ik de volgende indeling de voorkeur geven.

De voorzitter opent heel kort; hij spreekt een vriendelijk woord tot de aanwezigen en — zoals dat traditie is — „in het bizonder tot onze spreker van vandaag", maar dan in wat meer oorspronkelijke bewoording. Ik kan mij b.v. voorstellen, dat de voorzitter de spreker al bij voorbaat dankt, dat hij zo vriendelijk is een van zijn weinige vrije avonden (na een lange dagtaak) af te staan voor de gemeenschap. Het is nl. wel goed dat de luisteraars, die zo na de spreker komen binnenschuifelen, zich realiseren, dat de spreker belangeloos al een uur (soms veel langer) onder weg was, om op tijd aanwezig te zijn.

Dan een enkel woord over de indeling van de avond.
In de regel zal die m.i. zo moeten zijn: de spreker spreekt ongeveer ¾ uur, dan is het eerste deel van de bijeenkomst gesloten en wie wil, kan dan gaan. „Maar ons bestuur en ook de spreker", aldus de voorzitter, „zullen het zeer op prijs stellen, als u zoudt willen blijven om na een korte pauze met elkaar en met de inleider een gesprek te voeren over 't onderwerp van de avond".

Hier wordt dus een *gesprek* aangekondigd, dus geen debat zoals in mijn jeugd gewoonte was, maar ook geen vragenstellen zonder meer. Wij moeten er m.i. naar streven tot een *gesprek* te komen. De opstelling in rijen, zodat de tweede en volgende rijen alleen achterhoofd en schouders zien van de gesprekpartners, die voor hen zitten, is voor een gedachtenwisseling onbruikbaar. Men vorme dus een kring, desnoods een dubbele, waarin ook de bestuurstafel, waarachter voorzitter en spreker, is opgenomen. En dan lokt de voorzitter, die dan dus als gespreksleider optreedt, de eerste opmerking of vraag uit. Daarop reageren, als het goed is, andere aanwezigen, zoals zij dat ook in de kring van bezoekers bij uw

thuis zouden doen; met dit verschil, dat hier de voorzitter min of meer (liever min dan meer!) de leiding houdt; ten slotte geeft hij de spreker gelegenheid zijn oordeel te zeggen naar aanleiding van de discussie over 't besproken probleem. Daarna kan dan een nieuwe opmerking aanleiding zijn tot een dergelijk gesprek.
Deze gedachtenwisseling moet net als de inleiding ook niet te lang duren; i.h.a. ook niet langer dan drie kwartier.

Dit betoog wil niet meer geven dan een schema, en wij kunnen ons tal van situaties indenken, die tot een geheel andere indeling leiden. Belangrijk vinden we er vooral in de beperking van de spreektijd van de inleider. Het valt hem in de regel niet moeilijk langer dan drie kwartier te spreken, maar ¾ uur luisteren is voor veel mensen een hele toer. Waar las ik, dat een luisteraar ten slotte is overgeleverd aan de spreekkunst van de spreker, en tegenover een saaie inleider alleen maar het wapen heeft van toe te geven aan zijn neiging om in te dutten? Menige spreker wordt daardoor herinnerd aan de grenzen van het luister-vermogen van zijn gehoor; en helpt dat niet, dan zullen meerdere knikkebollers hem wel tot de orde brengen.

Ten slotte menen wij, dat de gedachtenwisseling tussen de bezoekers, die door na te blijven blijk geven, dat zij dit nader overleg op prijs stellen, van grote waarde kan zijn door deze twee mogelijkheden: er worden verstandige opmerkingen gemaakt, die waardevolle aanvullingen zijn op de inleiding of (en) er worden vragen gesteld, waaruit blijkt dat men de spreker niet of verkeerd heeft begrepen; deze krijgt dan de gelegenheid zich opnieuw en duidelijker uit te spreken.

Ehrbecker.

LANDDAG 1961

Van verschillende kanten wordt het D.B. benaderd met de vraag, waar volgend jaar op Hemelvaartsdag de landdag gehouden wordt. Tot op heden moesten we daarop het antwoord schuldig blijven. We nemen echter aan, dat in enkele gewestbesturen de vraag aan de orde is geweest, of men het voorbeeld van Overijssel, Drente en Gelderland dient te volgen, omdat gebleken is, dat deze bijeenkomst een grote attractie voor velen heeft. Het komt ons voor, dat er nog genoeg streken in ons land zijn, die iets kunnen laten zien en waar de omstandigheden zo zijn, dat men er met grote verwachtingen naar toe zal gaan. De voorbereiding kost echter tijd en daarom is het wel zaak, dat we weten waar we aan toe zijn.

BRIEF AAN EEN BUURMAN

Beste Ruud,

De brief die je hier onverwacht van me krijgt, heeft een ,,dubbele bodem". Ik moest nl. een extra artikel schrijven voor een kader-orgaan van het Humanistisch Verbond, en kwam toen op het idee, me tot jou te richten: Dan wordt het meer persoonlijk en concreet. Algemene beschouwingen stranden nog al eens op de werkelijkheid, waarin iedere situatie toch weer anders is.

Het is niet toevallig, dat ik juist jou hiervoor uitkies. Je bent een man van de praktijk, van de snelle intuïtieve beslissing. Bovendien sta je buiten ons Verbond, en weinig dingen zijn voor een geestelijke beweging zo verfrissend als de voortdurende omgang met mensen van een andere levensopvatting; als we tenminste bereid zijn, onze ideeën te toetsen aan het werkelijke leven.
Wat deze oriëntatie op de werkelijkheid betreft, ben je ons trouwens wel verwant. Onlangs viel je uit, toen het ging over een godsdienstige zegeningsplechtigheid: ,,Ja dat kennen we, en dan achteraf winkelmeisjes verkr..., zo'n chef heb ik meegemaakt bij...".
Die toestanden kunnen in elke groep voorkomen; maar je bedoelde, dat iemands gedrag tegenover zijn medemensen er meer op aankomt, dan de godsdienstige richting waartoe hij behoort.

Ook trof me je uitspraak: ,,Ik weet in elke situatie eigenlijk wel, wat de goede en wat de foute kant is; al zal ik niet beweren, dat ik altijd de goede kies".
Voor mij ligt de moeilijkheid veel meer hierin, dat het goede niet altijd zo duidelijk vast te stellen is. Maar overigens behoort dit keuzebesef en dit gevoel van verantwoordelijkheid voor de medemens tot de grondpeilers van het humanisme.

Dat laatste zal jou weinig kunnen schelen. Naar je eigen kerk ga je ook zelden toe. Je ziet juist in dit soort dingen een gevaar, dat je aldus illustreerde:
,,Als wij vroeger uit school kwamen, was er dikwijls geen thee, Moeder was op pad voor de kerk. We liepen ook vaak met gekke kleren, want haar aandacht werd voornamelijk opgeëist door geestelijke problemen".

Inderdaad, voor de vlucht uit de eigen omgeving moeten wij ook als medewerkers van ons Verbond op onze hoede zijn. Maar dit bederf wordt niet bezworen, door ons aan het geestelijk leven te onttrekken. Alleen een hartstocht voor de realiteit, zoals bij jou, kan het geestelijke doeltreffend maken; die realiteit echter is op haar beurt alleen te redden door bezinning in deze geest.
Met het oog hierop zei mijn vrouw, in datzelfde gesprek: „Je moeder zal toch wel het gevoel gehad hebben, dat zij het beste deed door zo te leven? Daar zie je nu aan, hoe we ons in de keus van het goede kunnen vergissen".

Ik geloof, dat dit een diepgaande opmerking was. Immers door de vergissing die je moeder maakte met de beste bedoelingen, begin zij kwaad in het zeer nabije leven. Juist dat kwaad, waarvan jij zo'n grondige afkeer hebt. Hoeveel politieke leiders en godsdienstige inquisiteurs begaan niet, op grotere schaal, dezelfde fout? De levende mens opofferen aan een ideologie. En ook zij verkeren dikwijls in de waan, het beste te doen.
Daarom is een telkens herzien van onze keus, vooral in de fundamentele dingen, geen zaak van vage theorie, maar van snijdende praktijk. Praktijk van oorlog of vrede tussen werelddelen en van kinderleed of -geluk bij de middagthee.

't Was prettig, dat die opmerking over de vergissing van je moeder juist door mijn vrouw gemaakt werd; omdat je even verondersteld hebt, dat ik je naar het Humanistisch Verbond wilde overhalen. Zij is echter van harte lid van een christelijke gemeente.
Wel geloof ik, dat hetgeen jou beweegt, juist in het humanisme radicaal tot uitdrukking komt. Maar dat was nu niet aan de orde. Het ging erom, of we ons over onze geestelijke keus al dan niet willen bezinnen. En ik ben blij, dat we elkaar op dit punt eens ontmoet hebben.
Het zal wel bij zeldzame keren blijven. We hebben beiden druk werk. Andere punten van contact liggen meer voor de hand. Zo hebben we samen voor Sint en Piet gespeeld, op elkaars kinderen gepast, onze vrouwen op de korrel genomen, schoentjes en zenuwen incluis.
Hoe kameraadschappelijk dat allemaal ook was, innerlijk bleef ik vreemd van je.
De laatste tijd is dat anders geworden. Ik bedoel niet, dat we het eens zijn. Juist in de eerlijke tegenoverstelling, in het luisteren en het elkaar geestelijk au sérieux nemen, leer je de ander meer wezenlijk kennen — en jezelf ook.
Dan blijkt er menigmaal meer te schuilen dan we gedacht hadden, in die verre man aan de andere kant van de kamermuur.

Tot ziens Ruud!

Paul.

HUWELIJKSINWIJDING IN HUMANISTISCHE KRING

Langzaamaan en hier en daar begint zich in humanistische kring de traditie te ontwikkelen om in een eenvoudige plechtigheid vorm te geven aan de huwelijksvoltrekking van leden van het Verbond en andere niet-godsdienstige mensen die daar prijs op stellen. Dit vorm en wijding geven aan de grote gebeurtenis, die de huwelijkssluiting in het persoonlijk leven en ook in het leven van de mensengemeenschap is, blijkt voor de betrokkenen aan een diepgevoelde behoefte te voldoen.
We beschikken over enige gegevens betreffende de wijze waarop dergelijke plechtigheden tot nu toe zijn ingericht en het lijkt ons van belang daarover in Kader te berichten.

De meest complete — en toch eenvoudige — vorm, die we uit de verschillende gegevens kunnen samentrekken is de volgende:
Er wordt een afzonderlijke bijeenkomst voor de plechtigheid gehouden, die met uur en plaats wordt aangekondigd. Onmiddellijk daarop aansluitend houdt men dan de gebruikelijke receptie, die men eveneens met uur en plaats aankondigt en die men ¾ uur later stelt. Door de duidelijke afgrenzing der beide op elkaar volgende bijeenkomsten bereikt men dat de plechtigheid niet door de mensen die alleen op de receptie komen, wordt gestoord. De directe aansluiting van de receptie op de inwijding heeft bovendien het voordeel, dat de belangstellenden gemakkelijker beide delen van het samenzijn kunnen bijwonen.
De zaal (of kamer) waar de inwijdingsplechtigheid plaats heeft wordt gezellig en smaakvol ingericht en met bloemen gesierd. De zetels voor het bruidspaar worden vooraf op een goedgekozen plaats opgesteld.
Als alle bezoekers aanwezig zijn en een plaats gevonden hebben wordt hun gevraagd het bruidspaar staande te willen ontvangen. Er is voor muziek gezorgd en met de musici is de afspraak gemaakt, dat de muziek wordt ingezet juist voordat het bruidspaar binnenkomt.
Op de afgesproken tijd — 10 minuten na het aangekondigde aanvangsuur — komt het bruidspaar aan. Het wordt door de raadsman (of een familielid) aan de deur ontvangen en — terwijl de muziek dus speelt en de gasten staan — binnengeleid en naar de zetels gebracht. Als het bruidspaar gezeten is, nemen ook de gasten hun plaatsen weer in. De muziek speelt nog even door.
Daarna houdt de raadsman een korte toespraak (20 à 25 minuten), waarin hij over de betekenis van het huwelijk in het algemeen spreekt en tegelijkertijd aan zijn woorden een voor het betrokken paar zoveel mogelijk persoonlijk karakter geeft. Na de toespraak wenst de raadsman het paar met een handdruk geluk (ijverige fotografen staan meestal gereed om dit moment vast te leggen) en overhandigt hij aan de bruid een klein geschenk van de humanistische Gemeenschap (bijv. een boek met een inscriptie).
De muziek valt dan weer in en sluit de plechtigheid af.
Daarna heeft ieder gelegenheid het bruidspaar te feliciteren en gaat de bijeenkomst in de receptie over.

Hieronder volgt een voorbeeld van een huwelijksaankondiging, waarin een dergelijke plechtigheid was vervat.

HARRY BRUMMELKAMP
en
GERDA BRAAMS

hebben de eer u, mede namens wederzijdse ouders, kennis te geven van hun voorgenomen huwelijk, waarvan de voltrekking zal plaats vinden op ..... te ..... uur ten stadhuize van de Gemeente .....

HUWELIJKSINWIJDING te 16.30 uur in Hotel ..... door de humanistische geestelijke raadsman .....

RECEPTIE van 17.15 tot 19 uur, eveneens in Hotel .....

Bovendien kan de aankondiging nog in het Gemeenschapsblaadje en/of in Mens en Wereld worden geplaatst.

Deze of een soortgelijke vorm van huwelijksinwijding is gebleken aan de behoefte aan een stijlvolle vormgeving bij bruidspaar, familie en andere aanwezigen te voldoen. Dit liet zich vaststellen aan twee veelvuldig geuite reacties tijdens de receptie die na zo'n plechtigheid volgde. De ene reactie was bij velen (ook bij vele buitenkerkelijken-niet-Verbondsleden): Wat jammer dat wij dat niet bij ons huwelijk hebben gedaan! Een jong paar, dat trouwplannen had zei: Maar dat doen wij ook! De tweede reactie was (zij kwam vooral van gehuwde mensen en had betrekking op de inhoud van de toespraak): Daar hebben we allemaal wat aan gehad!

Op de gegeven vorm zijn variaties mogelijk, en ook in de praktijk wel toegepast. Ze waren dan echter alle meer beperkt. In een geval is bijv. de toespraak door de raadsman gehouden op het Gemeentehuis, waar de Ambtenaar van de Burgelijke Stand zich dan hoofdzakelijk tot de formele huwelijkssluiting beperkte. In andere gevallen zijn toespraakjes gehouden in de familiekring, aan 't diner enz. Weer elders volgde men weer bovenstaande opzet, maar maakte men gebruik van mechanisch gereproduceerde muziek, ofwel men had de huwelijksinwijding en de receptie niet aan elkaar gekoppeld enz.
Het spreekt vanzelf dat over de vorm overleg met het bruidspaar wordt gepleegd en dat het paar zelf bepaalt wat het wel en niet wil.
In het bovenstaande werd steeds gesproken over de raadsman als degene die de plechtigheid leidt. Het moge misschien in het bijzonder de taak van de raadsman zijn, hij kan echter ook door een andere Verbondsfunctionaris worden vervuld.

Om alles stijlvol te laten verlopen is een goede voorbereiding nodig, met ook aandacht voor de details. Het bruidspaar moet niet voor de afgesproken tijd aankomen. De muziek moet vooraf geïnstrueerd zijn en op de juiste tijden beginnen te spelen. De zaal of kamer moet tevoren ingericht zijn, een katheder op de juiste plaats klaar staan enz. Als er een gastenboek is, kan dit beter na afloop van de plechtigheid worden getekend. Met de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand kan men eventueel afspreken, dat hij zich tot de burgerlijke huwelijksvoltrekking en enkele woorden van gelukwens beperkt. In elk geval kan men voorkomen dat hij een

godsdienstig gekleurde toespraak houdt, zoals we dat eens een ambtenaar bij een humanistisch paar hoorden doen.
Het lijkt voorts redelijk dat tijdens de voorbereidingen het bruidspaar op het Fonds Praktisch Humanisme wordt attent gemaakt.

En dan tenslotte nog iets over de term „huwelijksinwijding". Deze term wekt in onze kring soms gevoelens van weerstand op, zoals ook het woord „plechtigheid" dat misschien zal doen. Men vindt er iets „godsdienstigs" aan. Nog onlangs ontmoetten we iemand die de term „geestelijk leven" om dezelfde reden maar griezelig vond. De moeilijkheid bleek echter er een ander woord voor te vinden. En die moeilijkheid blijkt in zulke gevallen telkens weer..... als men er een moeilijkheid van maakt. Men creëert zomaar geen nieuwe woorden in een taal, tenminste niet, als men nog begrepen wil worden. En bovendien: Houden de bezwaren tegen oude woorden wel altijd steek? Soms wel. Waarom zouden we woorden gebruiken, die inderdaad typisch godsdienstig zijn als ze evengoed door andere vervangen kunnen worden? Zo zullen we bij voorkeur niet van „huwelijksinzegening" spreken. Maar de bezwaren houden weinig steek als het woorden van algemene geldigheid betreft, die alleen maar óók, of misschien tot nu toe in hoofdzaak in godsdienstige kring gebruikt worden. Waarom zouden we godsdienstige mensen het monopolie van zulke woorden geven? Ze hebben al monopolies genoeg. Ons „geestelijke leven" bijvoorbeeld is toch wis en waarachtig volwaardig „geestelijk" leven. De term „geestelijke verzorging" is ons van godsdienstige zijde meermalen betwist. Men heeft hem willen verenigen tot „zedelijke verzorging", „sociale verzorging" of „welzijnszorg". Maar wij bedoelen toch volwaardige „geestelijke" verzorging en duiden het daarom ook met deze term aan. „Plechtigheden" zijn er ook in voor — en niet — christelijke culturen gehouden. En waarom zouden we wel een gebouw mogen „inwijden"(daar heeft nl. niemand bezwaar tegen) en een huwelijk niet? 't Zit 'm blijkbaar niet in de woorden, maar in ons ressentiment tegen de godsdienst als we tegen bepaalde woorden gevoelens van weerstand voelen opkomen. En als sommige op zichzelf algemeen geldige woorden door een langdurig gebruik in godsdienstige sfeer een godsdienstige gevoelswaarde en inhoud hebben gekregen, dan zullen ze, door óns gebruik in ónze kring, voor ons een anders genuanceerde gevoelswaarde en -inhoud krijgen. De woorden blijven veelal, maar hun inhoud verandert. Niemand van ons denkt bij „behang" nog aan de tijd, dat de wanden met tapijten werden behangen. Maar ook niemand van ons voelt er voor om in 't vervolg van „beplaksel" te spreken. En als we iemand grofweg „belazerd" horen noemen, dan mogen we bezwaren tegen dat woord voelen opkomen, maar het zijn geen gevoelens van weerzin omdat het woord van christelijke oorsprong is. De uitdrukking gaat nl. terug op de bijbelse Lazarus, die door melaatsheid was geslagen.
Waarmee we maar willen zeggen: What 's in a name?
't Gaat ons niet om de naam, maar om de zaak. Dat is hier: Om een gebruik in ere te herstellen dat onder mensen van alle tijden geleefd heeft, maar dat in de hedendaagse wereld verloren dreigt te gaan, nl. de plechtige viering van de grote gebeurtenis die een huwelijkssluiting in het persoonlijk leven en in het leven van de gemeenschap is.

C. H. Schonk.

PLAATSELIJKE GEESTELIJKE VERZORGING

4. KUNNEN WIJ WEL IETS DOEN?

Daar staat hij weer voor uw deur.
U weet, dat hij iets van u verwacht; veel misschien.
En u kunt zo weinig doen. Het eigenlijke probleem kunt u niet voor hem oplossen.
Misschien was het een ongeluk, waardoor hij invalide geworden is; of hij is maatschappelijk aan lager wal geraakt; of vereenzaamd, bij voorbeeld door homosexualiteit.
Maar vrijwel steeds ligt de kern van zijn lijden dieper: Hij kan het feitelijke onheil niet geestelijk verwerken, hij weet er „geen raad" mee. Daarom bent u met hem in aanraking gekomen of — gebracht, u de „raads"-man. Bij dit diepste en moeilijkste punt ligt uw verantwoordelijkheid.

Het is niet iets, om met laarzen op in te stormen. Deze mens heeft u de beslissende moeilijkheid — zichzelf — wellicht niet eens genoemd. Wat hij u voorlegt is de uiterlijke situatie: Mijn gezinsleven is gebroken, mijn loopbaan biedt geen perspectief, of ik heb geen vriend. Meestal is hij zich van wat daarachter ligt, niet eens bewust. Hij zoekt alleen opheffing van de concrete nood.
En daar gaat u ook op in. U hebt een maatschappelijke instantie ingeschakeld; of een kennis in de buurt, die wat gezelligheid kan bieden; misschien hebt u uw cliënt over de drempel moeten helpen, om een zenuwarts te raadplegen.
Dat alles na rustig en wellicht herhaaldelijk luisteren. We zijn geneigd spoedig iets tastbaars te willen doen. Maar slechts wie zich met geduld heeft ingeleefd, handelt ter zake; meestal door niet in te grijpen.
Toch is het handelen. Wie een werkloze geestelijk wil bijstaan en intussen niet denkt over een mogelijke betrekking voor hem, zal nooit het vertrouwen winnen, dat nodig is voor een gesprek van hart tot hart: Hij héέft voor zijn cliënt geen „hart". Al zou hij de titel dragen van „geestelijk raadsman" — hij is het niet.
Maar hij is het evenmin, als hij wel hart heeft en luistert en practisch helpt, terwijl hij alleen zijn einddoel uit het oog verliest. Als g.r. komt u uitsluitend dáárom: De mens te helpen zichzelf te vinden in zijn betrekking tot heel het bestaan.

Voor maatschappelijke hulp zult u daarom naar anderen verwijzen. En ook voor gewone gezelligheid of praktische diensten, zodra deze wat meer tijd gaan vragen, zoekt u een geschikte derde.
Dit kan uw cliënt een gevoel bezorgen van kilheid en teleurstelling. Daarom zullen we er geen ander bij halen voor hulp die we zelf kunnen bieden zonder dat ons hoofddoel erdoor wordt overwoekerd. En àls er anderen nodig worden, stellen we het onze cliënt voorzichtig voor, en ondernemen niets tegen zijn wens. We trachten hem vooral te laten meevoelen, dat ons „afschuiven" niet is om minder te gaan doen, maar méér:

„Met het directe moet u in de eerste plaats geholpen worden; maar ik geloof, iets meer voor u te kunnen doen; daarvoor moet ik m'n handen vrij maken".
Het is van 't grootste belang, de eigenlijke bedoeling van onze komst van meetaf helder te beseffen, zodat deze heel de sfeer bepaalt, waarin we onze cliënt tegemoet treden. Anders worden juist in het begin onjuiste verwachtingen gewekt:
Dat men aan ons een nuttige maatschappelijke relatie zal krijgen of een eenvoudige psychiater of een gezellige vriend. Een geestelijke bedoeling is zo moeilijk zuiver te vatten, dat we ook zelf gevaar lopen, in een van de omringende functies te blijven hangen: „Dan weet ik tenminste, dat ik iets doè!"
Maar als we de verwachting inderdaad richten op dat meerdere, waarvoor we wèl komen, is dan het risico van teleurstelling niet nog veel groter?
Het gaat dan immers om niet minder dan iemands fundamentele aanpak van het leven, zijn beslissende kijk op het bestaan, het vinden van zijn uiteindelijke plaats en betekenis.
Zullen wij het kunnen „opbrengen" dáárin te helpen? Zal hij zelf voor hulp vatbaar zijn? Zullen we, dat alleen al, de tijd vinden om tot deze gebieden door te dringen?
Uw tijd is inderdaad beperkt. Voorkom ook in dit opzicht te grote verwachtingen. Uw cliënt mag weten, dat in de eerste plaats uw gezin en uw beroep u opeisen. Maar evenzeer, dat u in die beperkte tijd hem geheel bent toegewijd.
Volkomen toewijding, maar beperkte mogelijkheden — dat is de situatie. Reeds een soort economie der bewogenheid dringt ons, naar de kern te streven. Bijzaken en omwegen kunnen alleen geaccepteerd worden, inzoverre het doel ze eist. En dat is telkens weer het geval, omdat het wezenlijke via uiterlijke verschijning, en dan nog zeer behoedzaam, benaderd moet worden.
Als u dan ook maar nadert.

U hebt van meetaf het venster te openen naar ongedachte, of reeds opgegeven mogelijkheden. En tegelijk daaraan te verbinden, dat U iemand de ontdekking en realisering ervan niet geven kunt. Daar zal hij zelf toe moeten komen. U kunt slechts mee-zoeken.
Dit ontheft u van de al te zware opgave, dat u het zelf zou moeten doen, het eigenlijke. Maar het confronteert u ook met de machteloosheid, die wij allen kennen: „Het uitzicht is geopend, maar mijn cliënt blijft blind" of: „Ik zie de weg evenmin als hij".
Daar stuit u op de grens, die wij niet kunnen forceren. Die echter ook geen reden vormt, het werk op te geven: Een grens van heden kan morgen geweken zijn.
Wij kunnen daar niet voor zorgen. Wel kunnen we helpen, het wachten en zoeken levend te houden.
„Doen" we dan weinig?
Of juist het voornaamste?

Kruyswijk

ZIEKENBEZOEK

In 't Juni-nummer van Kader vraagt mevrouw D. Heroma-Meilink de lezers iets mede te delen van hun ervaringen met ziekenbezoek; misschien zijn de volgende overwegingen van enige waarde voor ziekenbezoekers. Als zodanig heb ik nl. enige ervaring; meer als geestelijk raadsman voor gevangenen, maar ik meen dat de situatie van zieken en die van gevangenen overeenkomsten vertonen.
En dan wil ik eerst aanknopen bij het oordeel van de zieke, die maar weinig waardering had voor een bezoeker namens de kerk. „Toen had ik evengoed m'n schoenmaker op bezoek kunnen krijgen, want er is geen enkel geestelijk woord gesproken".
De gesignaleerde bezoeker heeft het niet goed verstaan, dit staat wel vast, maar m.i. niet „omdat er geen enkel geestelijk woord is gesproken". Alsof het nu beslist nodig zou zijn, met de zieke (gevangene) een probleem aan te snijden en daarbij godsdienstige of levensbeschouwelijke overwegingen te spuien. De bedoelde bezoeker is veeleer hierin tekort geschoten, dat hij niet goed heeft geluisterd. Het is al meer gezegd, maar het kan niet genoeg worden herhaald, dat daarin het meest voor de hand liggende middel is gelegen, om de „mens-in-nood" te benaderen, d.w.z. nader tot hem of haar te komen en daardoor iets weg te nemen van zijn of haar eenzaamheid. „Luisteren", schreef Ds. N. van Gelder in een beschouwinkje in 't Parool, „luisteren is zich begeven in de wereld van de ander, luisteren is: aanwezig zijn met het hart". Bedoeld is dan natuurlijk het *actieve* luisteren, niet het wegsoezen onder de woordenstroom van de ander. Dit actieve luisteren is in vele gevallen zeer vermoeiend, maar de daarvoor opgebrachte energie is juist 't offer dat we brengen.

Laat men vooral niet menen, dat de man of vrouw, die in ons bijzijn weer eens afblaast, niet merkt of wij al of niet actief luisteren. Voor zover dit niet blijkt uit een korte vraag of een opmerking, voelt men dit in de regel intuïtief. En zeker moeten we bij een volgend bezoek blijk geven ons allerlei te herinneren. Daarom maak ik ook al jarenlang van elk bezoek een paar notities, om te voorkomen, dat men ook over mij sprekende zou zeggen: „Ik had evengoed m'n schoenmaker op bezoek kunnen krijgen". Overigens wel aardig, die afkeer van een schoenmaker als ziekenbezoeker. Wie weet wat een goede ziekenbezoeker er steekt in menige schoenmaker! Alsof het zou zitten in veel ontwikkeling; ik ben juist geneigd te geloven, dat menige ouderwetse schoenmaker, in z'n werkplaatsje altijd maar gebogen over z'n leest, net als de beroemde schaapherder, veel tijd heeft om over de dingen van het leven na te denken!
Uit de aard der zaak moet het niet bij luisteren blijven, vooral niet als de „cliënt" zich zelf een wel zeer beklagenswaardig, ten onrechte zwaar bezocht wezen vindt. We zullen dan moeten overschakelen, in sommige gevallen zelfs nogal abrupt, vooral als we bij een volgend bezoek hetzelfde relaas te horen krijgen. Wij hebben dan niet de Bijbel als uitkomst en kunnen ook moeilijk overschakelen op een van onze geschriften.

Meerdere malen slaagde ik erin de gedachten van de patiënt een andere richting te geven door iets te vertellen van een overeenkomstige situatie

waarin een vriend, collega, familielid verkeerde, die ook de wanhoop nabij was en zich nu — een half jaar later — weer een gelukkig mens voelt en net als vroeger weer in gezin en werk zijn plaats heeft ingenomen. Vanzelfsprekend, dat men een dergelijk verhaal niet ophangt bij iemand wiens situatie min of meer hopeloos is.
Een andere gedachte, waarmede ik heb getracht mijn patiënten, gedetineerden te hebben gediend is deze: de ziekenzaal en de cel zijn voor de betrokkenen reeds hierom een bron van ellende, omdat zij hem (haar) isoleren van gezin, werkkring, maatschappij. De hele dag is de verpleegde met zichzelf bezig: zijn pijnen, zijn temperatuur, zijn voeding, zijn ontlasting, zijn bezoek enz., en de gedetineerde heeft doorlopend tijd om te wrokken over zijn vonnis, zijn behandeling, en zich sombere denkbeelden te vormen over zijn gezin en zijn toekomst. Dat voortdurend bezig-zijn met jezelf is een ellende. En het is goed de geïsoleerde dit bewust te maken, hem te waarschuwen voor — om het eens met een dik woord te zeggen — de deformatie van ziekenkamer en cel.
De typen, die hun leed koesteren en zich met blijkbaar welgevallen erover beklagen, deze mensen helpt men noch met de suggestie op een betere toekomst te blijven hopen, noch met de raad, zich te verheffen boven de isolerende werking van ziekenkamer of cel; het is de vraag, of deze lieden wel op enige wijze te helpen zijn; na elk bezoek aan hen gaat men ook weinig voldaan terug. Maar een aantal mensen is — meende ik — gediend met de gedachten, die ik hierboven neerschreef als antwoord op het verzoek iets te vertellen naar aanleiding van onze ervaringen.

M.E.

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN

De A.W.-kampen, die aanvankelijk alleen voor de maanden juli en augustus gesloten zouden worden, zijn op het moment dat we dit schrijven (begin november) nog niet opnieuw geopend, uitgezonderd het ene kamp Eind van Diep in het land van Vollenhoven. Dit kamp is echter zeer zwak bezet. Het wordt verzorgd door raadsman de Vries.
De oogstkampen draaiden daartentegen volop. Er werd nog een extra kamp te Lisse bij geopend. Raadsman Brakel bezocht dit kamp naast zijn kamp te Nieuw Vennep. In de loop van oktober werd echter dit kamp weer gesloten en gingen ook de kampen de Terp in de Wieringermeer en de Lijnden in de Haarlemmermeer weer dicht, waardoor de raadslieden Geerts en Brits op non-actief kwamen.
Ook in het kamp Het Grote Weergors te Hellevoetsluis werden nog oogstarbeiders ondergebracht, zodat raadsman v. d. Vliet daar met Delta-arbeiders, havenarbeiders en oogstarbeiders te maken kreeg.
In het Delta-gebied liep de bezetting in het Veersegat terug, zodat dit bezoekpunt gecombineerd kon worden met de barakken op Kamperland. De raadslieden v. d. Vliet en v. d. Hulle konden het nu samen af en de tijdelijk ingeschakelde hulp van raadsman de Priester werd weer overbodig.
Tenslotte vermelden we nog de verhuizing van raadsman C. Brakel naar Frederik Hendriklaan 44, Haarlem, tel. 02500—3768.

GEDACHTEN VAN EEN RAADSMAN

Wanneer buitenstaanders vernemen dat je als geestelijk raadsman gedetineerden bezoekt, kijken ze je vaak met enige verbazing aan en vragen, of je dat niet griezelig vindt. En dan blijkt meestal uit het daaropvolgend gesprek, dat ze alle lieden, die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld min of meer zwart zien in tegenstelling met de ,,gewone mensen", die dan wit zouden zijn.
Als er iets is, wat mijn omgang met gevangenen me leerde, dan is het dit, dat velen van die ,,zwarten" in wezen geen haar slechter zijn dan de gemiddelde witte. Ik weet het, er zijn velen, die niets geen spijt hebben over hun misdrijf, geen spijt, laat staan berouw; zij vinden het alleen maar jammer te zijn gesnapt en zij nemen zich nu al voor, het een volgende keer slimmer aan te leggen, want zij geloven nog steeds in de kans op afdoend succes van een of andere misdaad. Wil men dezulken zwart noemen, ik leg mij er bij neer, hoewel ik op dit oordeel in 't vervolg van mijn betoog nog hoop terug te komen.

Maar er zijn vele gedetineerden en dat vooral onder de voor-'t-eerst-gestraften, die oprecht berouw hebben over wat zij misdeden en die diep in de zorg zitten over wat zij vrouw en kinderen en (of) ouders hebben aangedaan, mensen die opzien tegen de dag, dat zij de maatschappij weer moeten binnenstappen. Zulke lieden zwart te noemen is een groot onrecht, hun misstap was vaak een domheid tengevolge van geestelijke onvolwassenheid.
En destemeer maakt de zwart-wit verdeling me wrevelig, als ik me realiseer, hoeveel witten zich schuldig maken aan immorele daden, die toevallig niet strafbaar zijn. De man die — op de hoogte van een naderende prijsdaling — met een handig smoesje een partij handelswaren een minder gewiekste in de maag stopt. De firma, die de gemeenschap ijskoud een ton laat betalen voor wat met driekwart van dat bedrag voldoende zou zijn gehonoreerd. De heer, laat ik zeggen ,,de man", die in zijn zaak telkens weer jonge meisjes het hoofd op hol weet te maken zonder de minste ernstige bedoeling. De bedrijfsleider die volkomen ten onrechte de chef uithangt en daardoor het bedrijf benadeelt en ondergeschikten het leven vergalt tot een nieuwe directie hem als bron van ellende weet te verwijderen. Dezulken telt de oppervlakkige ook bij de witten.
Het zwart-wit-systeem is uit den boze! De goeden zijn minder goed dan we denken en de slechten minder kwaad dan we vermoeden.
Betekent dit dat we misdrijven tegen mens en gemeenschap goedpraten? In genen dele, maar men kan de misdaad haten zonder de misdadiger te verwerpen. Hen dan liefhebben naar Christus' gebod ,,onze vijanden lief te hebben"? Deze ideaalstelling gaat ons te ver, we moeten reëel blijven. Maar wel moeten we ernaar streven ons een eerlijk oordeel te vormen over de mens, die heeft gefaald. En dan mogen we niet alleen op het gepleegde feit afgaan, maar moeten ons (ook hem) afvragen, wat hem ertoe bracht.
't Antwoord op deze vraag is in elk geval weer anders en is vaak heel moeilijk te vinden. Openhartige, eerlijke lieden maken je het soms heel

gemakkelijk, zoals b.v. de vrijgezel, die me zei: „Och bij mij ligt het heel eenvoudig, ik ben te lui om te werken en een gewoon weekloontje is voor mij te klein".
Gesloten karakters zwijgen het liefst over het feit en de achtergronden ervan; de gesprekken gaan dan meestal over gezin en werk en over hobbies van de man in afwisseling met de grondgedachten van het humanisme. Maar dat blijft vaak heel lang objectief, wederzijds vriendelijk welwillend, maar objectief, tot je op een meestal onverwacht moment een snaar raakt, die de man wat doet en dan gaat hij voor zijn raadsman open. Dan zegt hij iets over z'n daad en verraadt hoe de hele situatie hem dwars zit. Soms eist het veel geduld sprekend en luisterend (dit vooral) te wachten tot de man rijp is voor een inniger contact met z'n g.r. Daarna (meestal niet eerder) duik je dan in 's mans dossier en vind je de verklaring voor het afwijkend gedrag van de man. Je vindt een vader, vaak ook een grootvader „aan de drank verslaafd" en een moeder van een groot gezin „die d'r niet tegen op kan", of een moeder, die „niet deugt", je komt in een buurt, waar de jeugd leugen en bedrog als normaal leert zien, in een puberteit gedurende de oorlogsdagen, vaak gevolgd door een langdurig verblijf in een of ander opvoedings-gesticht tot de „jaren der volwassenheid", een stadium, waar de man nu — vele jaren later — nog niet aan toe is. Of je verneemt, hoe de man na zijn vorige detentie niet is opgevangen door, niet is toegelaten tot de maatschappij, die niet gelooft in de mogelijkheid tot herstel van „zwarten" en toen moest leven onder omstandigheden, waaronder ook menige „witte" zonder straflijst zou zijn afgedwaald.

Vanaf het moment, dat ik dergelijke achtergronden ken van mijn gedetineerde, die mij om geestelijke verzorging heeft gevraagd, valt het mij niet moeilijk hem te aanvaarden, zoals hij is, met zijn kortzichtigheid, met zijn gering normbesef, met zijn gebrek aan zelfbeheersing, met z'n hang naar zinnelijk genot en al z'n andere tekortkomingen. Want ik weet, dat aanleg en milieu veel verklaren. En ik ben blij, dat ik hem van de aanvang af in alle eenvoud heb benaderd en het geduld heb gehad, naar de man te luisteren, omdat dit luisteren van mij de man gelegenheid geeft zichzelf te ontdekken en nieuwe innerlijke krachtbronnen aan te boren.
Houdt dit in, dat ik hem vrijspreek van schuld?
Stellig niet, in gedachten niet en evenmin met de mond.
Want z'n broers — onder dezelfde omstandigheden opgegroeid — zijn niet afgedwaald. Vrijspraak zou ook inhouden dat ik de man moreel ontoerekenbaar acht. Daarmee zou ik menigeen een grote ondienst bewijzen; integendeel ik moet het vertrouwen uitspreken, dat hij anders en beter kan, als hij maar bij zichzelf te rade durft te gaan en nieuwe innerlijke mogelijkheden durft te gaan benutten.
Neen, wij zullen de man niet vrijspreken, maar hij is in onze ogen niet meer zwart zonder meer, zoals vele „witten" niet meer wit zijn zonder meer.
Schuld en verdienste.
Een oud probleem: niet alle schuld is alleen maar schuld en niet alle verdienste is alleen maar verdienste. Als ik geboren ben als kind uit een

harmonisch huwelijk van beschaafde, ontwikkelde, werkzame ouders, niet te arm en niet te rijk; als ik een behoorlijk I.Q. heb en een flinke dosis wilskracht en een ruime belangstelling is het dan persoonlijke verdienste als ik later een achtenswaardig lid van de maatschappij word?
Oordelen over onze medemensen is moeilijk.
Niet 't oppervlakkige oordeel, daarmede zijn we gauw klaar; als ik buitenkomend constateer, dat mijn fiets verdwenen is, dan ben ik niet zachtaardig in mijn oordeel over de dief en m'n oordeel over de schavuit, die vrouw of kind aanrandde is nog veel ongunstiger.
Dit spontane eerste oordeel is menselijk, evenals onze spontane bewondering voor iemand, die iets bizonders presteerde. En het zou niet goed zijn, de schijn aan te nemen alsof we ons te goed zouden achten voor een dergelijk menselijk oordeel.
Maar wij moeten ook in staat zijn — en het zal ons minder moeilijk vallen als wij niet zelf slachtoffer waren — tot een dieper gefundeerd oordeel, waarin de achtergronden zijn verwerkt, waarin de invloeden van aanleg en milieu zijn verwerkt. Wie als geestelijk raadsman van gedetineerden werkzaam is tracht tot deze benadering te komen.

M.E.

STRAFFEN OF BEHANDELEN?

In september werd in Apeldoorn in artsenkring het initiatief genomen tot een bijeenkomst van medici en juristen over het onderwerp: „Is de mens, die recidiverend tot misdrijven geraakt een onwillige, die gestraft of een onmachtige, die behandeld moet worden?"
Prof. Mr. P. A. H. Baan en Prof. Mr. Ch. J. Enschedé hielden ieder van hun kant over dit onderwerp een inleiding. In „Medisch Contact", orgaan van de Nederl. Maatschappij tot bevordering der geneeskunst van 30 september '60 (Keizersgracht 327, A'dam) vindt men uitgebreide verslagen van deze belangrijke lezingen.
Professor Baan openbaarde aan de hand van enkele cijfers, dat gedurende het gehele leven van alle leden van de Nederlandse bevolking:

a. 85 % nooit voor een ernstig misdrijf met de strafrechter in aanraking komt;
b. 10 % slechts éénmaal met de strafrechter in aanraking komt en na een betrekkelijk lichte strafbejegening (geldboete of voorwaardelijke vrijheidsstraf) niet meer met de strafrechter wordt geconfronteerd;
c. 4 à 5 % éénmaal een ernstige correctie behoeft (onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van korter of langere duur) en nadien buiten aanraking met de strafrechter blijft;
d. minder dan 1 % op grond van recidive ter zake van misdrijf bij herhaling gevangenisstraf moet ondergaan.

In verband met het voorafgaande deelde de inleider mede, dat in de huidige constellatie in alle Nederlandse gevangenissen tezamen tegelijkertijd (dus naar een moment-opname) minder dan 2000 volwassen gevangenen verblijf houden. Van deze gedetineerden behoort 70 % tot de sub d vermelde recidivisten.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

„EEN GOED SPREKER"

Deze kwalificatie wordt aan sommige van onze sprekers vrij algemeen toegekend, maar de meeste van hen staan bij de ene gemeenschap wel, bij de andere niet als zodanig te boek; het kan zelfs zo zijn, dat hij de ene keer wel, de andere keer niet wordt gewaardeerd.
Het is — dunkt mij — de moeite waard te overwegen, aan welke eisen een spreker in onze kringen moet voldoen; zowel de sprekers zelf als de besturen van gemeenschappen kunnen daarmede m.i. zijn gebaat.
En dan wil ik voorop stellen, dat een spreker moet *spreken,* niet *lezen.* Wie een lezing houdt, heeft zijn voordracht van te voren op papier gezet en leest die later aan zijn gehoor voor. Hij moge in zijn studeerkamer zijn gedachten keurig hebben geordend en die even keurig hebben geformuleerd, in de regel zal het een hele toer zijn die voorlezing van begin tot einde met aandacht te beluisteren zonder slaap te krijgen; bij menige luisteraar zal de gedachte opkomen: dat had ik ook thuis zittende kunnen lezen. De spreker zelf, de mens die men zou willen ontmoeten, gaat nl. schuil achter zijn goedverzorgde zinnen.
Voor radiosprekers ligt de zaak heel anders; zij moeten hun toespraak op schrift stellen en van tevoren hun tekst inzenden. Het komt er voor hen op aan zó te lezen, dat de luisteraar de indruk krijgt spontaan te horen spreken. Sommige radiosprekers verstaan die kunst, maar vele radiosprekers zijn zwakke radio-lezers, met intonatie-fouten die zij sprekende nooit zouden maken.

Wie spreekt, denkt — meestal aan de hand van genoteerde punten — en formuleert zijn gedachten; daarbij observeert hij zijn gehoor en reageert in zijn causerie op gelaatsuitdrukkingen van luisteraars en als het goed is, ontstaat een wisselwerking tussen gehoor en spreker.
Daarvoor is natuurlijk zeer gewenst, dat de spreker zijn gedachten gemakkelijk formuleert, maar zelfs als dat niet zo is, kan zijn voordracht toch waardevol zijn door het interessante van het denken, dat hier — zij het min of meer stamelend — onder woorden wordt gebracht. Zo herinner ik me een causerie van een medicus, die — wat men noemt — slecht sprak, maar die „hardop dacht" en door de inhoud daarvan zijn gehoor van het begin tot het einde boeide.

Wij spraken tot nu toe telkens over het onder-woorden-brengen van *gedachten,* maar vaak (en speciaal op onze bijeenkomsten) gaat het

erom *gevoelens* over te dragen. Dit te doen eist feitelijk de bekwaamheid van de woordkunstenaar, die zich juist daardoor van de gewone mensen onderscheidt, dat hij zijn gevoelens in proza of poëzie kan uitdrukken. Dat het onze sprekers die toch — mogen we veronderstellen — min of meer „geladen" zijn, niet steeds lukt iets daarvan over te dragen op hun luisteraars, behoeft ons dus niet te verbazen.
En toch mag op onze bijeenkomsten dit emotionele element niet ontbreken. Een voordracht toch, waarvan het uitsluitend doel is *kennis* over te dragen, *kan* weleens passen in ons kader, maar is in het algemeen meer op zijn plaats bij Volksuniversiteit of Nut van 't Algemeen. Onze sprekers moeten de moed hebben te „getuigen"; dit woord is in onze kringen weinig gebruikelijk, maar de welwillende lezer zal begrijpen, dat wij bedoelen dat onze sprekers iets van hun levensovertuiging bezield — en daardoor bezielend — onder woorden moeten brengen; daarin ligt het emotionele element.
Van een kunstenaar wordt dit zonder meer verwacht. Toen aan Jhr. Sandberg, de directeur van het Stedelijk Museum, werd gevraagd aan welke kwaliteiten goede abstracte kunst moet voldoen, antwoordde hij: „Naast vitaliteit dient zekere klaarheid te bestaan terwijl het karakter van de schepper, zijn persoonlijkheid, duidelijk dient te spreken". En over een violist schreef een recensent: „Het was jammer dat het emotionele aspect enigszins verborgen bleef onder de aandacht voor een gladde geperfectioneerde virtuositeit. Wellicht zal hij er op den duur in slagen, iets bloot te leggen van het leven dat klopt onder de noten".

En om dat leven gaat het, dat meest individuele in de ander zoeken we en verwachten we, als we ons losmaken uit ons werk of ons gezin, om naar een spreker te komen luisteren. In onze onpersoonlijke samenleving hunkeren velen naar inspirerende mensen, die ons als mens aanspreken. Mag ik ter illustratie van mijn bedoeling een drietal m.i. navolgenswaardige voorbeelden stellen buiten de kring van onze sprekers? Anna Mulder, die met bewogenheid spreekt en bewogenheid wekt; Dr. Egeraat, wiens bewondering voor 't schoon van stad en land aanstekelijk werkt, en dan Jan Brusse, die zo losjes weg pratend over la douce France zijn blijmoedigheid overdraagt en boeit door z'n humor over de betrekkelijkheden in zijn wereld.

Wij zijn ons ervan bewust, dat wij in 't voorafgaande betoog hoge eisen stelden aan onze sprekers. Toch was het o.i. goed dit te doen. In de eerste plaats omdat hieruit misschien een verklaring te vinden is voor eventuele achteruitgang in bezoekers-aantal, en in de tweede plaats, om de sprekers erop te wijzen, wat het meest waardevolle in hun causerie kan zijn.

Een spreker.

Noot van de redactie: Wij gaven ditmaal gaarne het woord aan één van onze verbondssprekers om uit te spreken aan welke eisen naar zijn inzichten een spreker in het H.V. moet voldoen. Zij die met hem van mening verschillen geven wij gaarne een volgende keer de gelegenheid om dit in deze rubriek te zeggen.

DE GESPREKSGROEP IN HET HUMANISTISCH VERBOND

In het vorige nummer van dit blad hebben wij een gespreksgroep omschreven als een samenzijn en samenspreken van 10 à 12 mensen onder leiding van één van hen. Wij hebben er bij gezegd, dat dit een voorlopige en te ruime aanduiding was. In dit artikel willen wij een poging wagen om het karakter van dit werk in het Verbond wat nauwkeuriger te omschrijven. Pas als wij het eigen karakter, het doel van dit werk goed kennen kunnen wij er verder vorm en leiding aan geven.
Ons uitgangspunt is *de mens*. Niet de groep, de collectiviteit. De mens dan heeft een aantal eigenschappen, mogelijkheden en het is opdracht voor iedere mens om zijn eigenschappen zo goed mogelijk te ontplooien. Bezinning op zijn existentiële positie leert de mens dat richtsnoer voor zijn persoonlijke ontplooiing is: eerbied, liefde voor zijn medemens. Wij keren terug naar de eigenschappen van de mens en constateren, dat twee belangrijke eigenschappen zijn dat hij kan denken en dat hij kan spreken. Alleen reeds uit het bezitten van deze eigenschappen vloeit de drang voort om deze mogelijkheden dan ook te ontplooien.
Bij het denken maken wij gebruik van de vormen van de taal. En de taal is een sociaal verschijnsel. Het sociale karakter van het gesprek behoeft geen nader betoog. Wij stellen dus vast, dat denken en spreken niet buiten de ander, buiten de gemeenschap tot uiting, tot ontplooiing kunnen komen.
Het spreken met anderen is dus iets waarnaar de mens wezenlijk verlangt en dit verlangen kan zeer goed bevredigd worden in het praten in een groep. Wij gaan nu eens zien op welke manieren er in een groep gepraat kan worden:

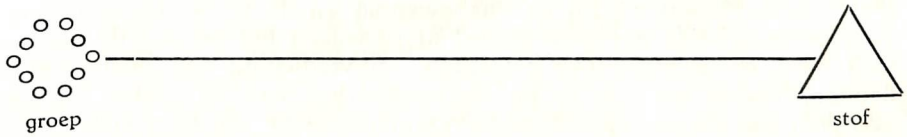

Er is dus een groep en de activiteit van deze groep is gericht op praten. De activiteit van een groep kan ook op andere dingen gericht zijn. Dan hebben wij een *werk*groep, een *zang*groep, een *wandel*groep. Hier is de activiteit echter praten. Praten óver iets. Dat noemen wij de stof, de praatstof.
De groep en de stof kunnen in een verschillende verhouding tot elkaar staan. De aandacht kan in hoofdzaak zijn gericht op de groep of de aandacht kan in hoofdzaak zijn gericht op de stof. En daar tussen liggen verschillende variaties.
Als de aandacht in hoofdzaak is gericht op de groep spreken wij van een praatgroep in de gebruikelijke zin. De familievisite, de stamtafel in het café, het gesprek in een reisgezelschap. Hoofddoel is gezellig samenzijn. Er wordt wat gepraat, gelachen, gedronken en gegeten. Het gesprek blijft echter oppervlakkig, er is een zekere persoonlijke gedesinteresseerdheid ten opzichte van de stof.

Aan het andere eind van de lijn staat de groep, waarvan de aandacht in hoofdzaak is gericht op de stof. Dat noemen wij de debatgroep. Hier gaat het om het intellectuele steekspel, het doet er niet toe *wie* er iets zegt, het gaat om *wàt* hij zegt. Wij zouden kunnen debatteren in een donkere kamer, waarbij wij elkaar niet kunnen zien en alleen de argumenten over en weer flitsen. De deelnemers aan een debat-groep zijn geïnteresseerd in de stof, niet in de mensen. Dat betekent meteen, dat de mens in de knel komt. Wij verrijken ons niet aan elkaar, er is een overwinnaar en er zijn verliezers. Er zijn ook velen, die niet kunnen meedoen. Omdat zij niet zoveel weten of omdat zij niet zo snel kunnen denken als de goede debaters.
De humanistische gespreksgroep bevindt zich tussen deze twee mogelijkheden in. Het mag geen debatgroep zijn, waar de mens in de knel komt, het mag evenmin een praatgroep worden, waarin het er niet toe doet waaròver wordt gepraat. In de humanistische gespreksgroep komt de mens, komt elke deelnemer als denkend wezen tot ontplooiing. Ieder brengt zijn inzichten en ervaringen in, gezamenlijk bouwen de leden van de groep een bepaalde gedachtengang op. Aldus komen de mens èn de stof behoorlijk tot hun recht.
Hiermede is het eigen karakter van het gespreksgroepenwerk in het Verbond aangegeven. Wij zijn echter niet de enige organisatie, die deze vorm van groepswerk toepassen. Dit soort werk heeft reeds een vrij grote bekendheid gekregen, toch liggen bij verschillende organisaties de accenten anders. Ter nadere precisering van onze eigen plaats daarom tot slot nog een korte vergelijking van ons werk met dat van anderen. Gespreksgroepenwerk kan heel goed worden toegepast als communicatiemiddel tussen het hoofdbestuur en de leden. Het fakkeldragerswerk van de Partij van de Arbeid heeft in sterke mate dit accent. Gespreksgroepenwerk kan ook heel goed worden gebruikt als een methode van scholing. Dat accent vinden wij bij de vakbeweging en de verbruikscoöperaties. Zonder deze beide accenten geheel af te wijzen ligt bij ons de nadruk toch meer op gezamenlijke bezinning, op verdieping van humanistisch denken, voelen en willen, op de ontmoeting met de ander, op het verrijken aan elkaar, op het mede-verantwoordelijk zijn voor elkaar.
Het is belangrijk het eigen karakter van de humanistische gespreksgroep aan de deelnemers goed duidelijk te maken. Wij hebben gezien, dat er verschillende mogelijkheden zijn. Dat betekent, dat ook onze mensen met uiteenlopende verwachtingen komen. Door duidelijk te stellen wat wij willen, weten de mensen wat zij van ons te verwachten hebben. En dat voorkomt teleurstellingen.

J. de Leede.

RONDOM SZCZESNY

Het verschijnen van Nederlandse vertalingen van de boeken van Szczesny (zie Kader 1960, pag. 21 en 70) en zijn voordrachten hier te lande, gevolgd door gedachtenwisselingen, hebben veel recensentenpennen in beweging gezet. Dank zij de hulp van een mijner vrienden heb ik een reeks van besprekingen en enige artikelen over zijn werk kunnen

inzien. Sprekers zullen op onze bijeenkomsten in de vragen-achteraf wel het een en ander over Szczesny's denkbeelden te horen krijgen. Deze overweging is mij aanleiding geweest enige gedachten neer te schrijven, die bij het doorlezen van de vele knipsels bij mij op kwamen.
Allereerst wil ik dan het gelukkige verschijnsel signaleren, dat in verschillende critiek van christelijke zijde positieve waardering duidelijk uitgesproken wordt. Die zijn afkomstig van die christenen, welke zouden kunnen instemmen met wat de directeur van Kerk en Wereld, Dr. J. M. van Veen, in Het Vaderland van 22 okt. schreef: „Het Christendom als gevestigd instituut is overal in deze wereld in verval. En deze afbraak, deze ont-ideologisering wordt door zeer veel christenen toegejuicht, omdat alleen een christelijk geloof, dat niet behoeft te steunen op macht en geen monopoliepositie inneemt, zichzelf kan zijn, een toekomst heeft in deze wereld . . . Er is voor de toekomst van het Christendom weinig aan gelegen of dit als gevestigd instituut blijft bestaan of niet. Maar er is wel veel aan gelegen of wij, ook in Nederland, in een geest van verdraagzaamheid en zakelijkheid de degens kunnen kruisen over de waarheid van het christelijk geloof". Het zijn zulke critici, waarvan ik er hier een paar aan het woord laat, al was het alleen maar om te laten zien, dat wij in onze strijd om een open samenleving, die elk geloof, elke levensovertuiging de plaats geeft, waarop die aanspraak maken kan, onze bondgenoten niet slechts onder de humanistisch denkenden moeten zoeken. Prof. Miskotte (In de Waagschaal) „Het geschrift van Szczesny is een edele, in ingehouden toon geuite aanklacht tegen de kerkelijke en wereldlijke machten, die de waan, dat Europa christelijk zou zijn, levend houden . . . een merkwaardig zuiver, evenwichtig en tolerant boek".

Pater van Doornik schrijft in De vragende Mens, waarin hij de vraag stelt of het Christendom in zijn laatste fase verkeert, — een vraag, die een uitleg aan Szczesny's boek geeft, welke m.i. nog al aanvechtbaar is — spaart de schrijver zijn critiek niet, maar spreekt toch van „een eerlijk, hartstochtelijk protest", dat met „een openhartigheid, die voor het christelijk westen minstens leerzaam is, opkomt voor gelijkberechtigdheid van gelovigen en ongelovigen". Hij wijst er op dat het „een helder inzicht geeft in het bewustzijnsleven der ontwikkelde niet-gelovigen en daardoor reeds een bijdrage voor het gesprek levert. Immers, wanneer *iets* hierbij in de weg staat, dan is dat de onkunde omtrent elkaars diepste levenshouding".
En ten slotte een recensie in De Linie van Dr. Kahn. Ik citeer de slotzin, die de erkenning inhoudt, dat de eigenlijke aanklacht van Szczesny niet ongegrond is: „Het boek zal vele christenen wakker schudden om niet alleen te komen tot de erkenning van het gevaar, maar meer nog van de nood, waarin de moderne mens leeft en waarvoor de christenen een groot deel verantwoordelijkheid dragen".

Een tweede punt, dat ik ter sprake wil brengen is het volgende. Hoewel Szczesny met een bijna vermoeiende hardnekkigheid telkens terugkomt op het hoofdthema, op datgene, waarom het boek geschreven is, gaat meer dan één criticus daar geheel of gedeeltelijk aan voorbij om de volle aandacht van zijn lezers op te eisen voor op zichzelf niet onbelangrijke bijzaken. Behalve dat zo de schrijver onrecht aangedaan wordt, verwekt deze wijze van doen misverstanden omtrent de strekking van het boek.

Een voorbeeld hiervan is een artikel in Trouw van Prof. Berkouwer. Het is geschreven naar aanleiding van de briefwisseling tussen Heer en Szczesny. Wie die niet kent, moet hieruit opmaken, dat S. zijn eenzijdige opvatting van het Christendom — over die eenzijdigheid wordt niet geklaagd, zij valt kennelijk samen met wat voor de schrijver het wezenlijke is — en de daarop uitgeoefende critiek centraal stelt. Iedereen, die het boekje onbevooroordeeld gelezen heeft, weet, dat het de auteur voor alles te doen is om het scheppen van een geestelijk klimaat, waarin de van de christelijke geloofsvoorstellingen vervreemde mens zich vrijelijk ontplooien kan, zonder daarbij gehinderd te worden door diskwalificaties, door discriminerende maatregelen op maatschappelijk en politiek gebied. Zijn pijlen treffen vooral de kerk als instelling, voorzover die naar uitbreiding van haar machtsgebied of van haar invloedssfeer streeft en in het bijzonder de druk op mensen uitgeoefend door de suggestie, dat alleen christen-zijn waarachtig en volledig mens zijn mogelijk maakt. Voor het aldus gestichte onheil, dat in de huidige situatie een verdeeldheid in stand houdt, die ons allen op den duur noodlottig kan worden en dat bovendien tot een schijnchristendom voert, waarin veel eerlijk zedelijk streven in de kiem gesmoord wordt, stelt hij de christelijke traditie aansprakelijk. En eerst in de tweede plaats komt critiek op de leerstellingen, n.l. ter toelichting van wat voor de schrijver en vele anderen geldt: dat zij met dit geloof niets kunnen aanvangen.
Welnu in Trouw wordt Heer de tegenspeler van Szczesny verweten, dat hij niet ingegaan is op wat S. tegen de christelijke geloofsvoorstellingen ingebracht heeft. Heer heeft beter dan Prof. Berkouwer gezien, waar het zijn gesprekspartner om te doen was.
Een soortgelijke ontsporing heb ik in Mens en Wereld gesignaleerd (Het humanisme in een impasse, 5 nov. 1960). Het boek van Szczesny geeft tot de daar gewraakte critiek wel enige aanleiding. Het bevat n.l. vrij veel uitweidingen, die tot tegenspraak verleiden. Wie hierop ingaat komt er gewild of ongewild toe de hoofdzaak op de achtergrond te laten en helpt dus op een andere manier mee aan het verwekken van misverstand. Eerst als die hoofdzaak geheel tot haar recht gekomen is, heeft het zin te discussiëren over vragen als: hoe ziet Szczesny de levensbeschouwing van de niet-christen? en dan zal blijken, dat daarover deze werken slechts aanduidingen geven en zeker geen klaarheid verschaffen. Maar dat stelt hijzelf voorop, het kan hem dus niet verweten worden.
Het gerucht om dit boek is nog niet verstomd en zal hoop ik niet zo gauw wegsterven. Aan ons, die zo niet alles dan toch veel met de schrijver gemeen hebben, de taak om hier te lande er tegen te waken, dat dit gerucht verloopt in een voorstelling van zaken, die niet met de werkelijkheid in overeenstemming is.

Pr.

De lezing met gedachtenwisseling, die ik bijwoonde, geeft mij tot geen andere opmerking aanleiding dan dat de discriminatie van de niet-christenen in Duitsland veel ernstiger vormen heeft aangenomen dan hier, een opmerking, die niet bedoelt te zeggen, dat wij dus(?) tevreden kunnen zijn.